

Єзеров А.А. Конфлікти у конституційно-правовій сфері: проблема найменування та визначення // Право України. — 2011. — № 5. — С. 187 – 195.

Автор: Єзеров А. А.

Організація: Національний університет «Одеська юридична академія»

Видання: Конституціоналіст · 2011

Дата публікації: 2020-12-17

Постійна адреса: <https://constitutionalist.com.ua/iezerov-a-a-konflikty-u-konstytutsijno-pravovij-sferi-problema-najmenuvannia-ta-vyznachennia-pravo-ukrainy-2011-5-s-187-195/>

Відомості про автора

Єзеров А. А.

Національний університет «Одеська юридична академія»

Анотація

Єзеров А.А. Конфлікти у конституційно -правовій сфері: проблема найменування та визначення // Право України . — 2011. — № 5. — С. 187 – 195. А. Єзеров , кандидат юридичних наук , доцент кафедри конституційного права , доцент (Національний університет « Одеська юридична академія »)

КОНФЛІКТИ У КОНСТИТУЦІЙНО -ПРАВОВІЙ СФЕРІ :

ПРОБЛЕМА НАЙМЕНУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Сучасна правова наука , особливо конституційне право , потребує фундаментальних досліджень , що мають включати у себе поряд з теоретичними відомостями узагальнення та осмислення практики конституційно -правового будівництва , аналіз історії і перспектив розвитку національної політико -правової системи . Становлення України як суверенної правової держави , а також динамізація державно -правових процесів останнім часом стають суттєвим чинником активізації досліджень в області конституційного права . Це пов'язано , насамперед , із збільшенням попиту з боку органів державної влади на якісні наукові конституційно -правові дослідження та висновки , із підвищенням експертної та прогностичної функції науки конституційного права , із необхідністю подолання правового

нігілізму у суспільстві. Одним з питань , на яке конституційно -правова теорія дотепер не давала однозначної відповіді, є питання конфліктності у сфері конституційно -правових відносин . Ця сфера характеризується особливою важливістю для науки конституційного права , оскільки стосується , по суті, всіх норм і інститутів конституційного права як галузі національного права .

Конфліктність конституційно -правових відносин , необхідність удосконалення конституційного законодавства у відповідності до світових

стандартів конституціоналізму актуалізують дослідження конфліктів у конституційно -правовій сфері. Вивчення в рамках науки конституційного права явища конституційної конфліктності вимагали виділення в її системі конституційної конфліктології як підсистеми .

Ще у 1996 році професор Тодика Ю .М. – основоположник вітчизняної конституційної конфліктології – поставив на порядок денний вивчення конфліктів у конституційно -правовій сфері, визначивши державно -правову конфліктологію важливим напрямком наукових досліджень [1]. З того часу до цієї проблематики (у більшій або меншій мірі) долучилися різні вітчизняні науковці, серед яких К.Бабенко , С.Бобровник , Г.Волянська , Л.Герасіна , О.Євсєєв , В.Кафарський , В.Кривцова , Г.Клімова , І.Кресіна , С.Корецький , Д.Лилак , В.Литвин , А.Лобанова , П.Любченко , С.Максимов , М.Панов , А.Портнов , А.Селіванов , О.Тодика ,

І.Тубольцева тощо . Найбільш знаковою подією для розвитку цього напрямку конституційно -правової науки став

захист докторської дисертації Ю .Барабашем у 2009 році [2]. Така увага науковців до явища конфліктності у конституційно -правовій сфері заактуалізована передусім станом суспільних відносин та практикою державотворення останніх років . Розмаїття авторських позицій та наукових підходів зумовило зростання неузгодженостей у найменуванні та визначенні основних понять , якими оперує ця нова галузь конституційної науки . Тому в рамках даної статті здійснюється спроба узагальнення підходів до найменування та визначення основної категорії у цій проблематиці – категорії конфлікту у конституційно -правовій сфері.

Напевно , таке його найменування – « конфлікт у конституційно правовій сфері » – є найменш вразливим та найменш дискусійним . Тому , така назва є загальною для всіх тих найменувань , яких набуло це явище . Слід зауважити , що на цей час сформувалися два основні підходи до найменування . Так , харківська правова школа (Ю .Тодика [3], Ю .Барабаш [4] та інші) традиційно називає конфлікти у конституційно -правовій сфері

державно -правовими . Представники одеської школи права (М.Орзіх [5], А.Єзеров [6] та інші) застосовують термін « конституційний конфлікт », який також зустрічається у працях інших представників вітчизняної правової науки – зокрема , К.Бабенка [7], А.Селіванова [8] тощо .

Обстоюючи правильність назви « конституційний конфлікт », зауважимо , що найменування цього явища прямо пов 'язане із його сутністю , із тим змістом , що в нього вкладається дослідниками . Конституційний конфлікт є необхідною формою розвитку конституційно -правової реальності, що поєднує в різних пропорціях деструктивні і конструктивні компоненти , які збагачують людей новим соціальним досвідом як негативного , так і позитивного характеру [9]. Він розглядається як вид юридичного конфлікту та являє собою протистояння у політико -правовій взаємодії суб 'єктів конституційних відносин , яке відображується в інституційно норматизованих взаємоспрямованих діях цих суб 'єктів щодо визнання , задоволення , захисту

своїх інтересів , потреб , цілей , що являють собою цінність з точки зору їхньої соціальної значущості. Тобто у загальному вигляді конституційний конфлікт являє собою конфронтаційний тип взаємодії суб 'єктів конституційно -правових відносин .

Такими суб 'єктами , як відомо , є й органи державної влади , й об 'єднання громадян , окремі громадяни тощо . З цих та інших позицій недостатньо об'ґрунтованим уявляється вибір категорії « державно -правовий конфлікт », що визначається її прихильниками як « найбільш прийнятною для конституційно -правових досліджень » [10]. Ю .Барабаш вважає , що « цей термін більш точно відображає зміст основної (виділено мною – А.Є.) маси конфліктних протистоянь , які виникають у сфері відносин , що регулюються конституційним правом ». І в цьому він , звичайно , має рацію , але термін «конституційний конфлікт » відображає більш точно зміст всієї (виділено мною – А.Є.) маси конфліктних протистоянь , що виникають у конституційно -правовій сфері, а тому є більш прийнятним . Термін

«державно -правовий конфлікт », уживаний Ю .Барабашем у його наукових працях , є абсолютно вірним , коли йдеться про конфлікти за участю суб 'єкта публічної влади . Так , він зазначає , що « Суб 'єктами державно -правових конфліктів найчастіше виступають органи публічної влади та їх посадові особи . В окремих випадках державно -правові конфлікти можуть виникати між політичними партіями і державою в особі її органів чи посадових осіб або між групами людей ... та владними інституціями » [11]. Крім того , автор визначає державно -правові конфлікти « як протистояння , що виникають із приводу реалізації суб 'єктами публічної влади » [12], « між декількома владними інститутами , владним інститутом (інститутами) та інститутами

суспільства , соціальними спільнотами » з приводу здійснення публічної влади або заволодіння нею [13]. Отже , завжди у державно -правовому конфлікті однією із сторін є « владна інституція ». Така категорія конфліктів у конституційно -правовій сфері дійсно має називатися державно -правовими .

Але ще існують конфлікти , що виникають між суб 'єктами конституційного права , що не наділені публічно -владними повноваженнями (між громадянами , виборцями , політичними партіями , громадськими організаціями тощо) – це не державно -правові конфлікти , але конфлікти конституційні.

Тим не менше, термін « державно -правові конфлікти » є досить усталеним у науці. Так, Є. Степанов під державно -правовим конфліктом розуміє типологічну групу політичних (виділено мною – А.Є.) конфліктів, що виникають у самій системі державної влади [14]. В. Кривцова, відносячи державно -правові конфлікти до розряду юридичних (виділено мною – А.Є.), все ж вказує на те, що вони « походять від сфери політичних відносин » [15].

Ці твердження не викликають заперечень, оскільки, як зазначає Т. Пряхіна, « межі між політикою і правом у конституційних конфліктах рухомі і залежать від конкретних історичних умов, в яких вони розгортаються » [16], тому, дійсно, державно -правові конфлікти є різновидом як політичних, так і юридичних конфліктів.

Отже, державно -правові конфлікти є різновидом конституційних конфліктів, а останні можуть виникати і в інших сферах, які регулюються конституційним правом, не пов'язаних із публічним владарюванням. Крім того, конституційні конфлікти можуть виникати і між суб'єктами, не наділеними публічно -владними повноваженнями. Крім того, виходячи з того, що назву видам юридичних конфліктів дають відповідні галузі права, більш правильним буде вживати назву « конституційний конфлікт », що відповідає назві відповідної галузі українського права. До речі, у співвідношенні цих двох найменувань конфлікту проглядається аналогія щодо найменування самої галузі – конституційне або державне право.

Окремі автори для позначення цього терміну використовують назву « конфлікти у державно -адміністративній сфері », чим вносять ще більшу невизначеність у розглядуване питання [17]. Натомість деякі автори не вбачають у найменуванні конфліктів у конституційно -правовій сфері жодних проблем, однаково вживаючи різні їх назви як рівнозначні. Так, О.Тодика, досліджуючи питання конфліктів у сфері відносин народовладдя називає їх то « державно -правовими », то « конституційно -правовими », то « конституційними », не вбачаючи різниці між ними [18]. Інші, навпаки, ставлять під сумнів вживання терміну « конституційний конфлікт », аргументуючи це тим, що « оскільки йдеться про сферу конституційного права, доцільно було б говорити про конституційно -правовий конфлікт як

вид юридичного конфлікту » [19]. Не заперечуючи проти вживання терміну « конституційно -правовий конфлікт » та вважаючи його досконалим з точки зору подальшого наукового обігу, слід визнати, що термін « конституційний конфлікт » також є усталеним та широко вживається як українськими, так і іноземними науковцями, крім того, вживання цього терміну ніяк не применшує його правову природу та не заперечує належність до юридичних конфліктів. Тому слід визнати за можливе одночасне використання цих двох термінів як тотожних, на відміну від терміну « державно -правовий конфлікт ».

Отже, у науці конституційного права у найближчій перспективі має бути

усунена конкуренція цих двох найменувань – « конституційний (конституційно -правовий) конфлікт » і « державно -правовий конфлікт » – та приділена увага співвідношенню цих понять, визначенню місця державно правових конфліктів у системі конституційних.

За твердженням Ю. Тихомирова, « конституційний конфлікт, зважаючи на свою значущість, частіше за все породжується політичними причинами та ніби виростає з політичного конфлікту » [20], тому за своїми елементами та формами прояву конституційний конфлікт може збігатися (і часто саме так відбувається) з політичним конфліктом. Але політичний конфлікт при збігові всіх зазначених параметрів все одно зберігає свій неформалізований, неупорядкований характер, що ускладнює його розв'язання цивілізованими правовими засобами. Для подолання таких складностей політичний конфлікт потребує надання йому юридичних властивостей. Таке « перетворення (звісно, тільки там, де це можливо і необхідно) політичного конфлікту на

правовий конфлікт — це своєрідне юридичне логарифмування (юридизація) конфлікту, приведення його до вигляду, що припускає правовий спосіб його тлумачення, кваліфікації, розв'язання і подолання » [21]. Така юридизація конфлікту (у цьому випадку — політичного конфлікту), за твердженням В. Кудрявцева, можлива і реалізується за таких умов: 1) правовий підхід до відповідних конфліктів; 2) розгляд, кваліфікація і оцінка учасників конфлікту як вільних, незалежних і рівних суб'єктів права із своїми інтересами; 3) розуміння, вираження, трактовка і вирішення фактичного конфлікту у вигляді спору про право між встановленими суб'єктами права; 4) наявність належного правопорядку (з необхідними

юридичними інститутами , нормами , процедурами тощо) як основи , механізму і ґаранта правового конфлікту і додержання прийнятого рішення всіма [22]. Отже , можна зробити висновок , що юридизований політичний конфлікт являє собою конституційний конфлікт . Тому справедливим є

твердження Т. Пряхіної про те , що « конституційні конфлікти є політичний тип соціальних конфліктів , які через конституційні процедури можуть бути трансформовані на юридично значимі , такі , що породжують правові наслідки » [23]. В. Кривцова , розвиваючи це твердження , вказує на те , що « сутність і природа державно -правових конфліктів безпосередньо походять від сфери політичних відносин , наприклад , через установлення нових принципів державотворення , укріплення політико -економічної незалежності , відтворення нових політичних інститутів ... тощо » [24].

Однією з ознак конституційно -правового характеру конфлікту виступає його предмет — фактичні відносини протистояння , тобто проблема , яка складає основне протиріччя і є причиною зіткнення сторін , або , навпаки , спричинена таким зіткненням , а також дії , які здійснюються або повинні (можуть) здійснюватися по відношенню до об'єкта конституційного конфлікту . Кожна із сторін намагається вирішити цю проблему на свою користь за рахунок інтересів іншої сторони , « конституювати власні потреби , забезпечити визнання їх особливої значущості і цінності , закріплення на вищому рівні правового регулювання , що передбачає заходи гарантування , забезпечення та правового захисту » [25]. Предметом конституційного

конфлікту може стати проблема поділу влади , збереження існуючого конституційного ладу або його оновлення , захист прав і свобод особистості , визначення пріоритетів державної політики тощо . Конституційно -правова природа предмета юридичного конфлікту завжди вказує на те , що це конфлікт конституційний і остаточно зумовлює його сутність . І в цьому випадку не має значення , які у цьому конфлікті учасники , який його об'єкт , причини тощо . Так , наприклад , протистояння будь-яких суб'єктів (парламентські фракції , лобістські групи , суб'єкти законодавчої ініціативи , громадяни , що страйкують) з приводу прийняття будь-якого закону є конституційним конфліктом , оскільки відносини щодо законотворчості — є

суто конституційно -правовою матерією . Тому для визначення у цьому

випадку конфлікту як конституційного неважливою є навіть сфера регулювання цього закону . Об'єкт конституційного конфлікту не завжди має конституційно правовий , або взагалі правовий , характер . Це може бути влада , державний суверенітет , національно -культурна автономія тощо , а може бути й земля , інвестиції , експортно -імпортні операції , приватизація тощо . Тобто серед об'єктів конституційних конфліктів можуть бути цінності матеріального , соціального , духовного характеру , а сутність конституційного конфлікту в такому разі зумовлюється іншими чинниками — суб'єктним складом , наприклад . Так , під визначення конституційного конфлікту цілком підпадає протистояння між парламентськими фракціями з приводу прийняття закону

про перегляд митних тарифів , який запропонований урядом . Сторонами цього конституційного конфлікту є уряд , що запропонував проект закону , і парламентські фракції , що його підтримують , з одного боку , та парламентські фракції , які , виходячи із своїх інтересів , виступають проти прийняття такого закону . Предметом конфлікту тут є фактичні конституційні відносини щодо розгляду певного законопроекту , а об'єктом — митно тарифна політика . І хоча об'єкт цього конфлікту не є конституційно правовою цінністю , суб'єктний склад і предмет конфлікту надають йому конституційно -правової сутності.

У будь-якій конфліктній взаємодії протистояння розгортається навколо двох речей — з приводу життєво важливих ресурсів (матеріальних , духовних , соціальних тощо) та контролю над ними [26]. Погоджуючись із цим твердженням , Т. Пряхіна визначає владу єдиним об'єктом конституційного конфлікту , оскільки саме вона « може розглядатися і як життєво необхідний ресурс , і як найбільш ефективний засіб контролю » [27].

Така позиція може призвести до отождествлення конституційно -правового конфлікту з політичним , що є невинуватим , бо конституційний конфлікт має більш широкий діапазон об'єктів не тільки владного характеру . Але , слід

визнати , що природі конституційного конфлікту властиві відносини щодо здійснення , перерозподілу та участі в організації публічної влади . На цьому особливо зосереджують увагу вчені . Зокрема , О. Ющик зазначає , що практика реалізації ст . 6 Конституції України про поділ державної влади «свідчить , що

незалежна Україна потерпає не так від узурпації влади одним суб'єктом, як від безвладдя, точніше від дезорганізації влади через постійні конфлікти між « гілками » влади, потерпає від браку єдності влади ...» [28].

Отже, об'єктом конституційного конфлікту виступають певні цінності, на які спрямовані дії сторін конфлікту, та /або прагнення контролю над ними. А предмет — фактичні відносини, що виникли з приводу цього об'єкта та породили певну проблему. Підґрунтя конституційних конфліктів часто знаходиться за межами конституційного права та права взагалі і обумовлене передусім станом економіки, соціально-політичних відносин. Але переважна більшість конституційних конфліктів пов'язана із станом конституційного законодавства (наявність колізій, прогалин, дефектів) та практикою його застосування.

Обов'язковою умовою визнання конфлікту конституційно-правовим є наявність у його предметі спірного юридичного факту конституційно правового характеру і можливість припинення протистояння сторін за допомогою конституційно-правових процедур.

Сторони конституційного конфлікту завжди мають правові характеристики і одночасно виступають суб'єктами конституційних правовідносин, їхні мотиви та інтереси теж мають правову форму, а об'єкт конфлікту перебуває під правовим захистом. Конституційному конфлікту властива наявність специфічних закономірностей, що характеризують його розвиток, і він завжди має певні юридичні наслідки. Сказане дозволяє зробити висновок, що саме право, і головним чином, норма права, впливаючи на елемент (елементи) конфлікту, надає йому статус юридичного і, крім цього, виступає першочерговою підставою для класифікації юридичних

конфліктів, що дозволяє називати юридичні конфлікти у сфері конституційного права конституційними конфліктами. Ще одним важливим елементом характеристики конституційного конфлікту є його соціальна характеристика, що являє собою аналіз соціальних (політичних, економічних) чинників, що його детермінували, соціальних наслідків його протікання та розв'язання, а також соціальних явищ, що мали місце одночасно (паралельно) з ним. Наявність соціальної характеристики обумовлена тим, що в « чистому » вигляді конституційних (як і будь-яких інших) конфліктів немає.

Враховуючи, що конституційний конфлікт — явище соціально правове, поряд із його соціальною характеристикою існує й правова характеристика, яка має прояв у тому, що конституційний конфлікт, по-перше, співвідноситься з інститутами, структурами і механізмами держави і громадянського суспільства; по-друге, у предметі конституційного конфлікту простежуються реальні конституційно-правові відносини або окремі конституційно-правові аспекти; по-третє, учасники конституційного конфлікту розглядаються не просто як індивіди, соціальні групи, а сприймаються з огляду на їх правовий статус як суб'єкти права; по-четверте, поведінка учасників конфлікту набуває правової оцінки; по-п'яте,

конституційний конфлікт є унормованим явищем, або явищем, яке підлягає унормуванню з огляду на інституційність форм взаємодії опонентів та їх зацікавленості у правових результатах протистояння. Отже, сутність категорії « конфлікт » включені поняття « взаємодія », « протистояння », « конфронтація ». Саме вони мають бути покладені в основу його визначення. Тому конституційний конфлікт слід розглядати як протистояння у політико-правовій взаємодії суб'єктів конституційних відносин, яке відображується в взаємоспрямованих діях цих суб'єктів щодо визнання, задоволення, захисту своїх інтересів, потреб, цілей. Однак, Ю. Барабаш вважає « неможливим вживання терміна « взаємодія » через те, що

в багатьох ситуаціях саме відсутність будь-якої взаємодії і є свідченням наявності конфліктного протистояння » [29]. Але ж, по суті, конституційний конфлікт не є сталим, застиглим явищем: дії суб'єктів конфлікту спрямовані один на одного; дії однієї сторони конфлікту кореспондують з діями іншої сторони, але не для досягнення спільного погодженого результату, а якраз навпаки — для досягнення взаємовиключних цілей. У даному випадку звичне розуміння терміну « взаємодія » як погодженої діяльності суб'єктів доповнюється трактовкою взаємодії у від'ємному значенні. Це зумовлено сутністю конфлікту, який є низкою послідовних дій, що здійснюються сторонами, та у цьому розумінні являє собою їх взаємодію. Повністю

уникнути застосування терміну « взаємодія » при визначенні конституційного конфлікту є дуже складною задачею. Так, обґрунтовуючи свою позицію щодо оптимальності терміну « конфронтація » для визначення сутності конфліктів у конституційно-правовій сфері, Ю. Барабаш все ж таки назвав її « формою взаємодії »

[30]. Тому, слід визнати, що Ю. Барабаш добрав абсолютно влучний термін для визначення конституційних конфліктів – «конфронтація», але це не виключає визначення їх через термін «взаємодія», оскільки конфронтація – також форма взаємодії. Тим більше, що конституційні правовідносини, як і будь-які інші правові відносини, мають характер взаємодії між своїми суб'єктами. Реально правові відносини

виникають лише в ході взаємодії сторін — учасників правовідносин, залежать від їхньої ініціативи, соціальної (правової, політичної) активності, і тому конституційні правовідносини — завжди продукт взаємодії їх сторін.

Лише їх діяльність наповнює правовідносини реальним змістом, поза взаємодією учасників правовідносин втрачають будь-який сенс. Тому, коли у сфері суспільних відносин діяльність суб'єктів конституційного права набуває конфліктного характеру і у конфліктній ситуації, що виникла, норми права вказують на взаємні права і обов'язки учасників відносин і умови їх реалізації, надаючи їм статусу правовідносин, можна говорити про конституційний конфлікт. Отже, конституційний конфлікт є

правовідносиною, в якій беруть участь суб'єкти, діяльність яких спрямована на можливість набуття чи втрати суб'єктивних прав та обов'язків стосовно певного об'єкта [31]. У цьому правовідношенні конституційне право здійснює безпосередній вплив на конфліктну ситуацію в цілому і включає в себе вплив на сам конфліктний інцидент, поведінку взаємодіючих суб'єктів та на засоби, що застосовуються ними у процесі взаємодії [32]. При цьому обов'язковою ознакою такої діяльності, і відповідно, правовідношення, є те, що його суб'єкти виступають як носії протилежних інтересів.

На думку К. Бабенка, методологічна доцільність застосування такого науково-теоретичного конструкту як «конституційний конфлікт» полягає в можливості за його допомогою «ґрунтовно описати конституційно-правовий вимір державно-політичних реформ в Україні..., чітко й системно описати як форму, так і зміст тих процесів, які нині відбуваються в конституційному полі України» [33].

Таким чином, у процесі розвитку конституційної конфліктології як перспективної доктринальної концепції в рамках науки конституційного права за участі різних вітчизняних наукових шкіл формуються різні підходи до застосування спеціальних термінів та їх визначення. Проведений аналіз продемонстрував, що розбіжності у розумінні сутності категорії «конституційний конфлікт» та його найменуванні можуть бути подолані у результаті наукової дискусії, тим більше, що суттєвих перешкод для цього не існує.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Див.: Тодика Ю.М. Державно-правова конфліктологія як важливий напрямок

наукових досліджень // Вісник Академії правових наук України. – 1996. – № 6.

2. Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти на сучасному етапі державотворення

конституційно-правовий аспект: Дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. — Харків, 2009. — 415 с.

3. Див.: Государственно-правовые конфликты и проблемы обеспечения стабильности

конституционного строя Украины / Тодика Ю.Н. Основы конституционного строя Украины. Учебное пособие. — Х., 1999. — С. 264 – 283.

4. Див.: Барабаш Ю.Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці

конституційного права: Монографія. — Х., 2008. — 220 с.

5. Див .: Орзих М.Ф., Крусян А.Р. Конституционное право Украины : Пособие . Изд . 3

доп . — Одесса — Кировоград , 2006. — С. 50, 121 — 123.

6. Див .: Єзеров А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні

Монографія . — О., 2008. — 240 с.

7. Див .: Бабенко К.А. Теоретично -методологічні проблеми дослідження основних

сфер конституційного регулювання // Часопис Київського університету права . — 2009. - № 2. — С. 67.

8. Див .: Селіванов А.О. Конституційна юрисдикція : поняття , зміст , принцип

верховенства права , правові позиції по справах прав людини і конституційних конфліктів у сфері публічної влади . — К., 2008. — 120 с.

9. Бачинин В.А. Энциклопедия философии и социологии права . — СПб , 2006. — С. 389.

10. Барабаш Ю .Г. Державно -правові конфлікти на сучасному етапі державотворення

конституційно -правовий аспект : Автореферат дис д-ра юрид . наук : 12.00.02. — Харків , 2009. — С. 10.

11. Там само . — С. 11.

12. Там само . — С. 12.

13. Там само . — С. 4.

14. Конфликты в современной России (проблемы анализа и регулирования) / Под ред . Е.И. Степанова . — М.: Эдиториал УРСС , 1999. — С. 134.

15. Кривцова В.М. Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності: Автореф . дис канд . юрид . наук : 12.00.12 / НЮАУ ім . Я. Мудрого . — Харків , 2005. — С. 11.

16. Пряхина Т.М. Конституционная доктрина Российской Федерации . — М.: ЮНИТИ -

ДАНА , Закон и право , 2006. — С. 281.

17. Соловьев А.И. Конфликты в государственно -административной сфере (Раздел

учеб . пособ .) // Полис . — 1997. — № 4. — С. 154 — 165.

18. Тодика О.Ю . Народовладдя на трансформаційному етапі розвитку держави і

суспільства : Монографія / За ред . О.В.Петришина , д-ра юрид . наук , проф ., акад . АПрН України . — Х.: Право , 2007. — С. 412, 413, 414.

19. Така позиція висловлена проф . Ющиком О.І. у відзиві на автореферат дисертації

автора цієї статті (с. 3).

20. Тихомиров Ю .А. Юридические конфликты : природа , виды , преодоление //

Социальные конфликты : экспертиза , прогнозирование , технологии разрешения . —

1994. — № 6. — С. 56.

21. Юридический конфликт : процедуры разрешения / В.Н.Кудрявцев . — М.: Центр

конфликтологических исследований РАН , 1995. — С. 50.

22. Там само .

23. Пряхина Т.М. Конституционные конфликты // Государство и право . — 2004. — №

11. — С. 20.

24. Кривцова В.М. Юридичний конфлікт як феномен правової дійсності: Автореф . дис .

... канд . юрид . наук : 12.00.12 / НЮАУ ім . Я. Мудрого . — Харків , 2005. — С. 11.

25. Пряхина Т.М. Конституционная доктрина современной России : Дис д-ра юрид .

наук : 12.00.02. — Саратов , 2004. — С. 367.

26. Бабосов Е.М. Конфликтология : Учеб . пособ . — 2- е изд ., стереотип . — Минск :

Тетрасистемс , 2001. — С. 93.

27. Пряхина Т.М. Конституционная доктрина современной России : Дис д-ра юрид .

наук : 12.00.02. — Саратов , 2004. — С. 367.

28. Ющик О.І. Конституційні проблеми законотворчого процесу в Україні //

Конституційні засади державотворення і право творення в Україні: проблеми теорії і практики : До 10-річчя Конституції України і 15-ї річниці незалежності України .

3б . наук . статей / За ред . Ю .С. Шемшученка . — К.: Інститут держави та права ім . В.М. Корецького НАН України , 2006. — С. 33.

29. Барабаш Ю .Г. Державно -правові конфлікти в теорії та практиці конституційного

права : Монографія . — Х., 2008. — С. 14.

30. Там само .

31. Чечот Д.М. Субъективное право и формы его защиты . — Ленинград , 1968. — С. 37.

32. Чулюкин И.Л. Социальные конфликты и применение права : Автореф . дис канд .
юрид . наук . — Казань , 2001. — С. 13.

33. Бабенко К.А. Теоретико -методологічні проблеми дослідження основних сфер

конституційного регулювання // Часопис Київського університету права . — 2009.

— № 2. — С. 67.

Езеров А.А. Конфлікти у конституційно -правовій сфері : проблема найменування та визначення Анотація . У процесі розвитку конституційної конфліктології як перспективної доктринальної концепції в рамках науки конституційного права за участі всіх вітчизняних наукових шкіл формуються різні підходи до застосування спеціальних термінів та їх визначення . Проведений у статті аналіз продемонстрував , що розбіжності у розумінні сутності категорії « конституційний конфлікт » та його найменуванні хоч і мають місце , але можуть бути подолані у результаті наукової дискусії.

Ключові слова : конституційний конфлікт , державно -правовий конфлікт , взаємодія

суб 'єктів конституційно -правових відносин Езеров А.А. Конфликты в конституционно -правовой сфере : проблема наименования и определения Аннотация . В процессе развития конституционной конфликтологии как перспективной доктринальной концепции в рамках науки конституционного права при участии всех отечественных научных школ формируются различные подходы к применению специальных терминов и их определению . Проведенный в статье анализ продемонстрировал , что различия в понимании сущности категории « конституционный конфликт » и его наименовании хоть и имеют место , но могут быть преодолены в результате научной дискуссии .

Ключевые слова : конституционный конфликт , государственно -правовой конфликт , взаимодействие субъектов конституционно -правовых отношений Yezerov A.A. Conflicts in constitutionally-legal sphere: a name and definition problem Summary. In development of the constitutional conflictology various approaches to application of special terms and their definition are formed. The analysis carried out in article has shown that distinctions in understanding of essence of a category «the constitutional conflict» and its name though take place, but can be overcome as a result of scientific discussion.

Key words: the constitutional conflict, the state-legal conflict, interaction of subjects constitutionally-legal relations

Файли матеріалу

[Оригінальний файл автора](#)